

gaat hij zijn eigen weg. Dat begint met *Het algemeen betwijfeld christelijk geloof*. Stap voor stap neemt hij vervolgens in een reeks boeken afscheid van de traditie om uit te komen bij de stelling dat God menselijke verbeelding is. Hand in hand met deze veranderlijkheid gaat een grote eerlijkheid gepaard. Zijn leven lang wil Kuitert weten hoe het zit en gaat hij in alle oprechtheid daarin zijn eigen weg (54, 106, 370, 426).

Lezend in het boek denk ik wel met enige regelmaat: je kunt merken dat de auteur geen theoloog is. De ontwikkeling van Kuiterts denken in relatie tot de theologische traditie komt te weinig uit de verf en blijft oppervlakkig. Als voorbeeld noem ik Peelens bespreking van Kuiterts dissertatie. Peelen schrijft dat Kuitert in *De mensvormigheid Gods* ‘anders dan gebruikelijk in gereformeerde kring, het belang van “het menselijk aspect van de Schrift” zwaarder lijkt te laten wegen dan Gods hoogstpersoonlijke signatuur. Maar de kwestie is duidelijk: moeten wij de Bijbel nu zien als Gods onversneden Woord, of is hij mensenwerk?’ (160) Dit is te simplistisch geformuleerd. Ook ontbreekt iedere theologie-historische achtergrond en duiding. Ik lees Kuiterts dissertatie tegen de achtergrond van het door Abraham Kuyper en Herman Bavinck ontwikkelde leerstuk van de organische inspiratie van de bijbel. Enerzijds hielden deze gereformeerde voormannen vast aan de inspiratie door God van de bijbel: zo is de bijbel woord van God. Anderzijds bedoelen zij met het organische, dat de Heilige Geest mensen in dienst heeft genomen voor het schrijven van de bijbel zónder hen los te maken van hun eigen persoonlijkheid en de historische omstandigheden waarbinnen zij leefden. Kuyper en Bavinck hebben nooit aangegeven tot hoever de menselijke invloed reikt bij dat schrijven van de bijbel. Dat betekende een tijdbom onder de Gereformeerde Kerken, die uiteindelijk in 1926 rond J.G. Geelkerken en het spreken van de slang in Genesis 3 is afgegaan. Na de affaire-Geelkerken was men binnen de Gereformeerde Kerken lange tijd beducht voor al te grote nadruk op die menselijke invloed. Kuitert – en hij was toen de enige niet – gaat in zijn proefschrift nadrukkelijk op zoek naar die menselijke invloed.

Voorts bekruipt mij soms de gedachte dat Kuitert voor Peelen wel een hele grote held is. Natuurlijk ga je als biograaf houden van degene wiens leven je beschrijft. Maar juist dan komt het erop aan dat je distantie houdt. De distantie had in dit geval soms

iets groter kunnen zijn. Peelens levensbeschrijving van Kuitert is niet helemaal vrij van hagiografische trekken.

Beide kritische opmerkingen gelden ook voor Petra Pronk, die hoofdstuk 17 (‘Bestsellerauteur’) en 18 (‘Kuiterts leven na 1992. Terugzien in dankbaarheid’) voor haar rekening nam. Met verbazing lees ik dat Kuitert zich in zijn boek *Jezus, nalatenschap van het christendom* op de ‘receptiegeschiedenis’ heeft gestort: ‘het achterhalen van de betekenis die een gegeven, een tekst, of een persoon (bijvoorbeeld Jezus) in de loop der tijd heeft gekregen. Een bekend gegeven in de literatuurwetenschap, maar in de theologie was dat nieuw’ (376). Neem me niet kwalijk, maar waar houdt het vak van de dogmengeschiedenis zich al heel lang mee bezig? Hier wreekt zich dat de auteur geen theoloog is. En ook bij deze hoofdstukken denk ik: ze hadden met meer distantie kunnen zijn geschreven.

Jammer vind ik de wijze waarop *Spreken over boven* is uitgegeven: als paperback. Dit boek had prettiger als gebonden uitgave gelezen. Ik weet dat het in biografieën gebruikelijk is om noten als eindnoten af te drukken. Ik ben een notenlezer. Het is vervelend om voortdurend te moeten bladeren. Peelen heeft niet alleen zijn bronnen helder aangegeven – in de twee hoofdstukken door Pronk had dat consequenter gekund – hij levert regelmatig in zijn noten ook nadere informatie. Wel vergist Peelen zich geregeld in verwijzingen naar werk van Maarten J. Aalders. In plaats van diens Geelkerken-biografie bedoelt hij meestal Aalders’ *125 jaar Faculteit der Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit*.

Deze kritische opmerkingen nemen niet weg, dat *Spreken over boven* een boeiend boek is, dat een waardevolle bijdrage levert aan de beschrijving van de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland. –

¹ Terzijde vermeld ik, dat de lezingen – verzorgd door Fred van Lieburg, Petra Pronk, George Harinck, Arie L. Molendijk, Alain Verheij, Désanne van Brederode en Maarten Wisse – bij de presentatie van het boek, door het aan de Vrije Universiteit gevestigde Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) zijn uitgegeven in: Ab Flipse (red.), *Een VU-theoloog die verder keek: Harry Kuitert, zijn theologie en de samenleving*, Amsterdam 2017.